

Andrew Crumey – Η αρχή του ντ' Αλαμπέρ

Ο Andrew Crumey, διδάκτωρ θεωρητικής φυσικής και λογοτεχνικός συντάκτης της Scotland on Sunday είναι συγγραφέας πέντε μυθιστορημάτων, που έχουν όλα μεταφραστεί στα Ελληνικά:

Η μουσική ως ξένη γλώσσα (Καστανιώτης)

Ο κύριος Μι (Πόλις)

Η αρχή του ντ' Αλαμπέρ (Πόλις)

Πφιτζ (Πόλις)

Μέμπιους Ντικ (Πόλις – υπό έκδοση)

Το κείμενο που ακολουθεί είναι η ομιλία του από παρουσίαση στην Ελλάδα του μυθιστορήματος Η αρχή του ντ' Αλαμπέρ

Αυτό που με προβληματίζε περισσότερο όταν ήμουνα παιδί ήταν ο χρόνος. Από τι αποτελείται ο χρόνος; Μπορεί κανείς να ταξιδέψει μέσα στο χρόνο; Εκτείνεται απεριόριστα; Υπήρχε κι ένα πρόγραμμα στην τηλεόραση, επωνομαζόμενο Dr Who που αναφερόταν σε κάποιον εκκεντρικό Εγγλέζο που είχε μια χρονομηχανή. Εξωτερικά η μηχανή έμοιαζε με μια παλιομοδίτικη τηλεφωνική συσκευή, απ' αυτές που είχε παλιότερα στη Βρετανία.. Το εσωτερικό της όμως ήταν πολύ μεγαλύτερο, γεμάτο παράξενους διακόπτες που παρείχαν στον Dr Who τη δυνατότητα να ταξιδεύει στο χώρο και στο χρόνο.

Στο πανεπιστήμιο σπούδασα θεωρητική φυσική - μια επιστήμη που συμπεριλαμβάνει θέματα όπως η σχετικότητα και η κβαντομηχανική - και στα τριάντα μου άρχισα να γράφω μυθιστορήματα. Τα βιβλία μου δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως επιστημονική φαντασία, ωστόσο μου αρέσει να σκέφτομαι ότι περιλαμβάνουν και κάτι από τον Dr Who: ένα βιβλίο μοιάζει πολύ με την παράξενη μηχανή του. Εξωτερικά δε μοιάζει τόσο μεγάλο ή τόσο σημαντικό. Όταν όμως το ανοίξεις ανακαλύπτεις μέσα του πολύ περισσότερα από όσα είχες φανταστεί. Κι ένα βιβλίο μπορεί να σε ταξιδέψει και στο χώρο και στο χρόνο.

Όλοι έχουμε ακούσει να μιλούν για την "τέταρτη διάσταση". Ποιος όμως είναι ο πρώτος που την σκέφτηκε; Όσο και να σας φαίνεται παράξενο δεν ήταν ούτε ο Αϊνστάιν ούτε ο H.G. Wells. Ο όρος πρωτοχρησιμοποιήθηκε κατά τον δέκατο όγδοο αιώνα από τον Jean Le Rond D'Alembert, τον ήρωα του μυθιστορημάτος μου Η Αρχή του Ντ' Αλαμπέρ. Η ιστορία του D'Alembert είναι ενδιαφέρουσα. Η μητέρα του ήταν μια εύπορη γυναίκα της καλής κοινωνίας - η Madame du Tencin που είχε αρκετές ερωτικές περιπέτειες στη ζωή της. Προϊόν μιας από αυτές ήταν ένα μωρό, που μια κρύα νύχτα του Νοέμβρη, η Madame du Tencin το εγκατέλειψε στα σκαλιά μιας εκκλησίας. Η εκκλησία ήταν ο St Jean le Rond από τον οποίο ο D'Alembert πήρε το όνομά του μετά τη διάσωσή του και την παράδοσή του σε θετούς γονείς. Παρά τις αντιξοότητες που συνάντησε στα πρώτα βήματα της ζωής του, εξελίχθηκε σε μια από τις σημαντικότερες πνευματικές φυσιογνωμίες του δέκατου όγδου αιώνα. Ο D'Alembert είναι προϊόν του Διαφωτισμού, που σύμφωνα με τον Immanuel Kant υπήρξε η περίοδος κατά την οποία οι άνθρωποι άρχισαν να σκέφτονται μόνοι τους για τον εαυτό τους. Αμφισβήτησαν την αυθεντία των θρησκευτικών ηγετών, των μοναρχών, των πολιτικών. Λίγα χρόνια μετά το θάνατο του D'Alembert η Γαλλία έμελλε να μετασχηματιστεί πλήρως από την επανάσταση. Όμως και στη διάρκεια της ζωής του D'Alembert έλαβε χώρα μια εξίσου σημαντική επανάσταση - μια πνευματική επανάσταση. Ο D'Alembert ανήκει στη γενιά των philosophes - του Rousseau, του Βολταίρου, του Diderot - με τους οποίους διατηρούσε στενές σχέσεις και που όλοι τους εμφανίζονται στο μυθιστόρημά μου.

Ο Diderot υπήρξε ένας ωραίος χαρακτήρας, γενναιόδωρος και ευφάνταστος. Ο Βολταίρος υπήρξε πολύ πιο πολυμήχανος και αριστοτέχνης στην αυτοπροβολή. Όσο για τον Rousseau, αυτός υπήρξε χωρίς αμφιβολία εκκεντρικός. Ο πιο συγκινητικός απ' όλους τους ήταν για μένα ο D'Alembert: σ' όλη του τη ζωή αναζητούσε την αγάπη που δεν του έδωσε ποτέ η ανάξια μητέρα του. Στο πρόσωπο της Julie de L'Espinasse, ανακάλυψε την αδελφή ψυχή, μια γυναίκα της οποίας η παιδική ηλικία υπήρξε εξίσου τραυματική με τη δική του. Κάποια στιγμή μοιράστηκαν την ίδια στέγη και μόνο μετά τον πρόωρο θάνατο της Julie ανακάλυψε ο D'Alembert κάποια γράμματα που αποκάλυπταν την ερωτική ιστορία της μ' έναν άνδρα που την εγκατέλειψε αναισθήτως. Η Julie πέθανε από τη θλίψη και ο D'Alembert πέρασε τις τελευταίες μέρες της ζωής του σε απόλυτη απομόνωση. Αυτή η τραγική ιστορία τράβηξε την προσοχή μου ως ιδανικό θέμα για ένα μυθιστόρημα. Το

θέμα του μυθιστορηματός μου είναι η σύγκρουση που όλοι βιώνουμε ανάμεσα στο μυαλό και την καρδιά, ανάμεσα στον ορθολογισμό και το συναισθηματισμό.

Ωστόσο, αυτή η διάκριση δεν είναι η ίδια με τη διάκριση ανάμεσα στην τέχνη και την επιστήμη. Ο D' Alembert όπως και οι άλλοι philosophes, παρά το ορθολογιστικό τους προφίλ ενδιαφέρονταν εξίσου για την τέχνη και την επιστήμη. Το σύγχρονο εκπαιδευτικό μας σύστημα προτιμά να τις διακρίνει ως δυο ανεξάρτητα αντικείμενα. Ωστόσο, ιδίως οι Έλληνες κατανοούσαν καλά τη βαθιά συνάφεια μεταξύ των δύο. Οι Πυθαγόρειοι αντιμετώπιζαν τόσο τη μουσική όσο και την αστρονομία ως κατά βάση επιστήμες των αριθμών. Με την αριθμητική και τη γεωμετρία συναποτελούσαν την τετρακτύ (quadrivium) τη βάση δηλαδή της κλασσικής παιδείας. Ο D' Alembert συμεριζόταν την άποψη των πυθαγορείων ότι μαθηματικά αποτελούν την έσχατη αλήθεια του σύμπαντος και θεωρούσε ότι πρέπει να υπάρχει μια Αρχή, μια απόλυτη αλήθεια που να ερμηνεύει και να ενοποιεί τη φύση. Η αρχαία ελληνική φιλοσοφία αναζήτησε αυτή την αρχή και οι σύγχρονοι φυσικοί εξακολουθούν να ερευνούν προς αυτή την κατεύθυνση. Ο ίδιος ο D' Alembert θεώρησε ότι την είχε ανακαλύψει, σήμερα όμως δεν θεωρούμε την ανακάλυψή του ούτε πρωτοποριακή ούτε σημαντική. Ωστόσο, κατά παράξενο τρόπο, ένα άλλο από τα επιτεύγματά του ήταν η επίλυση της εξίσωσης για την παλλόμενη χορδή. Η λύση του αποτελεί σήμερα το σημείο εκκίνησης για τη θεωρία των υπερχορδών την οποία ορισμένοι αποκαλούν "θεωρία των πάντων". Ο D' Alembert δε μπόρεσε ποτέ του να φανταστεί πόσο σημαντική θα γινόταν μια μέρα η ανακάλυψή του. Ενδιαφέρθηκε για τις χορδές επειδή ενδιαφερόταν για τη μουσική. Υπήρξε φίλος του συνθέτη Rameau και κάποτε έγραψε ένα βιβλίο στο οποίο εξηγούσε την θεωρία της αρμονίας του φίλου του. Όπως βλέπετε λοιπόν, το ευρύ ενδιαφέρον του D' Alembert τόσο για τις τέχνες όσο και για τις επιστήμες τον οδήγησε σε μια σημαντική ενόραση. Ίσως το σύμπαν στο σύνολό του να αποτελείται από μικροσκοπικές χορδές που να επαληθεύουν την εξίσωση στην οποία ο D' Alembert οδηγήθηκε αρχικά από τον ήχο της άρπας. Πρόκειται για ένα συνηθισμένο φαινόμενο στην επιστήμη, η σημασία μιας ανακάλυψης να διαπιστώνεται πολλά χρόνια αργότερα. Για παράδειγμα, ήδη από την εποχή του D' Alembert, ένας άγγλος αστρονόμος παρατήρησε ότι η λαμπρότητα ενός συγκεκριμένου αστέρα μεταβαλλόταν κατά τακτά χρονικά διαστήματα. Σήμερα, αυτός ο συγκεκριμένος αστέρας και άλλοι παρόμοιοι μας επιτρέπουν να γνωρίζουμε

ότι το Σύμπαν διαστέλλεται. Στην εποχή της αυτή η ανακάλυψη δεν αποτελούσε τίποτα περισσότερο από μια παράξενη παρατήρηση.

Οι επιστήμονες λοιπόν πιστεύουν στο μέλλον. Το ίδιο θα έπρεπε να κάνουν και οι περισσότεροι καλλιτέχνες. Ο φίλος του D' Alembert, ο Diderot υπήρξε ένας ταλαντούχος και εκπληκτικά ευρηματικός συγγραφέας. Ωστόσο δεν έγραφε στο αποδεκτό για την εποχή του στυλ και κράτησε τα περισσότερα μυθιστορήματά του κρυμμένα. Εκδόθηκαν μετά το θάνατό του. Ο Milan Kundera χαρακτήρισε τον Diderot ως έναν από τους σημαντικότερους λογοτέχνες όλων των εποχών, παραλληλίζοντας τον με τον Rabelais και τον Joyce. Ο D' Alembert ήταν λάτρης της μουσικής όπως κι εγώ.. Η μουσική παίζει σημαντικό ρόλο στον τρόπο που γράφω, ειδικά στη δομή των κειμένων μου. Η Αρχή του Ντ' Αλαμπέρ αποτελείται από τρία μέρη: τρεις χωριστές ιστορίες, πολύ διαφορετικές μεταξύ τους που συνδέονται με περίπλοκο και καθόλου προφανή τρόπο. Το πρώτο μέρος είναι η αφήγηση της ζωής του D' Alembert. Το δεύτερο αποτελεί ένα είδος επιστημονικής φαντασίας, ένα κείμενο που ανακαλύπτεται στα χαρτιά του D' Alembert. Το τρίτο είναι ένα βιβλίο που βρίσκεται στη βιβλιοθήκη του: μια κωμωδία γεμάτη αλλόκοτα, υπερφυσικά επεισόδια.

Ο Τεύκρος Μιχαηλίδης στην εισαγωγή του στην Αρχή του Ντ' Αλαμπέρ συγκρίνει το βιβλίο μου μ' ένα άτακτο παιδί. Πρόκειται για μια ευγενική και συγκινητική φιλοφρόνηση. Η παιδική ηλικία είναι η εποχή της περιέργειας και της περιπέτειας, και θα ήθελα τα βιβλία μου να έχουν κάτι από αυτή την παιδικότητα μέσα τους. Έχω εργαστεί ως εκπαιδευτικός και αυτό με βοήθησε να δω τα Μαθηματικά με νέο τρόπο γιατί όφειλα να τα αντικρίσω μέσα από τα μάτια των παιδιών που πάλευαν να τα κατανοήσουν. Όλα μου τα μυθιστορήματα εμπεριέχουν ένα είδος πάλης με κάτι που είναι εξαιρετικά απλό και όμως παραμένει μυστηριώδες και απρόσιτο, με την ανθρώπινη εμπειρία. Αν τύχει να διαβάσετε βιβλία μου, ελπίζω να καταλήξετε ότι η εμπειρία αξίζει τον κόπο.